

Příroda - člověk - svět

Ladislav Hejdánek

- ◆ přednáška, česky, vznik: 1992
- ◆ lecture, Czech, origin: 1992

Příroda - člověk - svět

Ladislav Hejdánek

- ◆ přednáška, česky, vznik: 1992
- ◆ lecture, Czech, origin: 1992

A) Příroda – člověk – svět

01

Co to je vlastně příroda? A co to je přírodní tvor? V pozadí je rozdíl, ustavený filosofy, když rozlišovali uprostřed skutečností, tj. ve světě, to, co je „od přírody“, od toho, co „od přírody není“, ale je ustaveno buď bohy nebo lidmi. Lidmi pak může být něco buď jen vyrobeno nebo nějak uzpůsobeno, a pak to je pragma, věc; anebo to může být ustanoveno jako zákon, a pak to má závaznost založenou nějak ve věci, v povaze skutečností, jež musí respektovat, ale z nichž nevyplývá, anebo je to ustanoveno dohodou, ať už výslovnou a formálně provedenou, anebo nějakou samovolnou a pouze faktickou.

02

Velký spor mezi filosofy byl sveden resp. sváděn (bez definitivního výsledku) o to, zda jednotlivá slova a jazyk vůbec jsou dány od přírody resp. přírodou (FYSEI) anebo vznikly na základě lidské úmluvy, dohody (THESEI). Tento starý spor ukázal už dávno na jeden velmi vážný problém, i když formulace otázky nebyla dobrá. Dnes je nám vcelku zřejmé, že jazyk nemohl být lidem dán samotnou „přírodou“, zároveň však je nám jasné, že nemohl vzniknout resp. být ustaven na základě nějaké dohody, protože k jakékoli dohodě je jazyka naopak zapotřebí. Dnes stavíme otázku raději tak, že se tážeme po původu jazyka, aniž bychom předem určovali přípustné odpovědi, mezi nimiž by nám zbývalo jen volit.

03

Nám dnes nejde o jazyk – a už vůbec ne jenom o jazyk – nýbrž o člověka. Je člověk „od přírody“? Je tu především tak trochu logická potíž. Pomineme-li skutečnosti ustanovené bohy, např. božské příkazy a zákony, pak všechny ostatní skutečnosti, provedené nebo ustanovené lidmi, jsou ustaveny bytostmi, o nichž je třeba rozhodnout (pochopitelně ne libovolně), zda jsou nebo nejsou „od přírody“. Pokus jsou od přírody, vzniká otázka, proč to, co tyto přírodní bytosti udělají nebo na čem se dohodnou, nelze považovat za vzniklé FYSEI, tedy od přírody. Ve všech ostatních případech nám to nedělá starosti. Křídové usazeniny, dnes „skály“, vznikly jako relikty obrovského množství nepatrných živých bytostí, např. rozsivek. některé velké tůně až rybníčky na potocích a říčkách byly důmyslně vytvořeny bobřími přehradami. Sama úrodná půda, „prst“ je výsledkem dlouhé spolupráce mnoha rostlinných i živočišných druhů. Vzduch, který dýcháme, je produktem (spoluproduktem) asimilace zelených rostlin. Atd. Proč v těchto případech nemluvíme o tom, že tyto skutečnosti nejsou od přírody, nýbrž od rostlin nebo od zvířat? A proč to má být u člověka jinak?

04

Ona logická obtíž je překlenována dost problematicky tím, že se člověk sám považuje za původem přírodní bytost, která však touto přírodní bytostí z nějakých důvodů či příčin nezůstává, ale stává se bytostí nepřirodní, nebo jak to vyjádřil francouzský spisovatel Vercors, stává se „nepřirozeným zvířetem“. To ovšem není žádná řešení, i kdyby tomu tak ve skutečnosti bylo, neboť pak se rozhodující otázkou stává, jak vůbec se člověk mohl změnit z bytostí přírodní v bytost nepřirodní a nepřirozenou. Kde se vzala one napřírodnost a nepřirozenost člověka? Můžeme snad říci, že tato nepřirodnost a nepřirozenost má svůj původ a zdroj v přírodě? Pak by to znamenalo, že sama příroda je vnitřně rozpolcena, že někdy vede také nepřirozenosti. Kdybychom nakrásně s tímto zjištěním byli ochotni souhlasit, budeme tím nuceni opustit dosavadní pojetí přírody a budeme muset ustavit pojetí nové. Kde se vlastně vzalo ono chápání přírody jako přírody?

05

FYSIS ve starém Řecku – souvislosti s FYEIN a FYESTHAI, týká se jen živého – ale pro Řeky byl živý dokonce sám svět (viz Timaios: živok)

06

My už takto svět nechápeme. Filosofie se ovšem musí vždycky vztahovat k celku a také k jednotlivým celkům, nemá-li přestat být filosofií. To pak znamená, že se musí také vztahovat ke světu samotnému jakožto k celku. Zároveň si však nemůže být nikdy jista, zda svět takovým celkem jest. Také proto si filosof nikdy nesmí myslet, že má pravdu, že se mu podařilo ji uchopit, nýbrž musí se k ní jen bytostně vztahovat, totiž svou láskou a nikdy nekončící touhou. Někteří filosofové se pokoušeli zbavit tohoto obtížného problému tím, že buď rezignovali na jakýkoliv pokus o lepší poznání v tomto směru, anebo že se orientovali na řešení vlastně filosoficky dost neuspokojivé. Např. Husserl – svět jako horizont horizontů.

07

Patočka ve svém spisku „Evropa a doba poevropská“ (str.62): „Svět není předmětem zkušenosti, protože nemůže být dán, nýbrž nemůže být podstatně dán (?), protože není jsouncem, a tak bytostně nemůže ‚existovat‘.“

08

Svět mýtu, svět logu. Svět jazyka, svět řeči. Co vlastně děláme, když něco říkáme? Kdo vlastně promlouvá, kdo spolupromlouvá? Pravda a svět.